

BUITEN

27^E JAARGANG N^O. 49

ZATERDAG 9 DECEMBER 1933

EEN GROOTE ZUILVORMIGE CACTUS (*CEREUS PERUVIANUS*), MET VRUCHTEN BEZET,
TE MIDDEN VAN PALMEN IN DEN JARDIN EXOTIQUE TE MONACO
(BIJ HET ARTIKEL: CACTUSSEN ALS KAMERPLANTEN)

Redactie: Mr. P. J. A. BOOT

INHOUD

DE VERLOREN PHEBE. NAAR HET AMERIKAANSCH VAN THEODORE DREISER (2)	BLZ. 584—585
CACTUSSEN ALS KAMERPLANTEN (GEÏLL.), INLEIDING, DOOR G. D. DUURSMAN	BLZ. 583, 585, 593—594
KLEEDERDRACHTEN EN VOLKSTYPEN IN DUITSCHLAND (GEÏLL.), DOOR DR. AUGUSTA VON OERTZEN	BLZ. 586—589
ZWERFTOCHT DER SALZBURGER BANNELINGEN NAAR HOLLAND (GEÏLL.), DOOR MATTY VIGELIUS	BLZ. 588—591
ARABIA FELIX (GEÏLL.), DOOR D. VAN DER MEULEN. (II)	BLZ. 591—593
DE BANDFLOOZE RIJMER (GEDICHT) DOOR G.	BLZ. 594
MODDER-IMPRESSIE (ILL.)	BLZ. 594

Men gelieve alle stukken voor Redactie en Administratie bestemd te zenden naar **Rokin 74—76, Amsterdam**. Bijdragen dienen vergezeld te gaan van postzegels voor eventueele terugzending.

Overneming van den inhoud, ook bij gedeelten, verboden.

De verloren Phebe

2) Naar het Amerikaansch van THEODORE DREISER

DE gestalte bleef onbewegelijk en hij stond op en liep met onvaste schreden naar de deur, steeds strak naar haar starend. Doch toen hij naderbij trad, loste de verschijning zich op in haar vormende bestanddeelen — zijn oude jas over den stoel met hoogen rug, de lamp bij de krant, de half-openstaande deur.

„Wel, wel”, sprak hij tot zichzelf, hoogst verbaasd. „Ik meende toch vast, dat ik haar zag”. En hij streek met een vaag en vreemd gebaar met de hand door zijn haar, terwijl zijn zenuwen zich langzaam ontspanden. Nu ze zoo verdwenen was, kreeg hij het idee, dat ze wellicht terug zou komen.

Door die eerste illusie en doordat zijn geest zich nu voortdurend met haar bezighield en doordat hij oud was, gebeurde het op een anderen nacht toen hij uit het bed keek door het raam, dat het dichtst bij het bed was en waardoorheen hij den kippenloop en het varkenskot en een gedeelte van de karrenloods kon zien, dat hij zich verbeeldde, haar weder te zien. Het was een van die mistflarden, een van die vage uitwaseringen van de aarde, die opstijgen in een koelen nacht, welke volgt op een warmen dag en die als kleine cypressen van mist rondwarrelen voor zij zich oplossen in de lucht. Tijdens haar leven was ze gewend geweest telkenmale hier langs te loopen om allerlei keuken-restanten in het varkenshok te gooien en nu was ze er weer. Hij ging recht op in bed zitten en bleef gespannen zitten kijken, twijfelend door zijn vroegere ervaringen, maar, door de nerveuse siddering, die over zijn lichaam liep, geneigd te gelooven dat er werkelijk geesten bestonden en dat Phebe, die medelijden zou hebben met zijn verlatenheid, aan hem zou denken en dus terug zou komen. Welk ander middel zou ze kunnen aanwenden? Hoe kon zij zich anders demonstreeren? Het was juist iets voor haar liefderijkheid om dit te doen en precies wat haar liefderijke belangstelling in hem haar zou ingeven. Hij trilde over zijn heele lichaam bleef scherp uitzien, maar een kleine luchtbeweging dreef den nevel naar het hek en daar verdween het beeld.

Op een anderen nacht, tien dagen later, toen hij werkelijk lag te droomen, kwam zij naast zijn bed staan en legde haar hand op zijn hoofd.

„Arme Henry”, zei ze. „Het is vreeselijk!”

Hij werd met een schok wakker en zag haar in zijn idee inderdaad, loopende van zijn slaapkamer naar de woonkamer; haar gestalte zag hij als een vage, zwarte massa. Doordat hij zijn oogen te sterk inspande, zag hij lichtpuntjes om de omtrekken van haar gestalte flikkeren. Uiterst verbaasd stond hij op en liep de kille kamer door in de overtuiging, dat Phebe bij hem was teruggekomen. Als hij maar sterk genoeg aan haar dacht, als hij haar door zijn gevoel volkomen duidelijk maakte, dat hij haar heel erg noodig had, zou ze bij hem terug-

komen, die goede vrouw, en hem zeggen, wat hij doen moest. Misschien zou ze heel veel bij hem zijn, tenminste 's nachts, en daardoor zou hij zich minder eenzaam voelen, en zou zijn toestand dragelijker zijn.

Bij oude en zwakke menschen is de overgang tusschen illusie en werkelijke hallucinaties niet zoo heel groot en na eenigen tijd voltrok die overgang zich bij Henry. Nacht op nacht lag hij in afwachting van haar terugkomst. Eens, toen hij in die vreemde stemming verkeerde, zag hij een flauw schijnsel door de kamer bewegen en bij een andere gelegenheid meende hij, dat hij haar na donker door den boomgaard zag loopen. En op een morgen, toen hij de eenzaamheid niet langer kon verduren, werd hij wakker met de gedachte, dat zij niet werkelijk dood was. Hoe hij tot die overtuiging was gekomen, valt moeilijk te zeggen. Hij had zijn verstand verloren. In de plaats daarvan was een idee fixe gekomen. Hij en Phebe hadden om een kleinigheid gekibbeld. Hij had haar verweten, dat ze zijn pijp niet op de gewone plaats had laten liggen en ze was weggehoopen. Het was de uitvoering van een uit vroolijkheid geuite bedreiging, die hij zich van vroeger herinnerde, dat zij van hem zou wegloopen als hij zich niet goed gedroeg.

„Ik denk, dat ik je wel weer zou vinden”, placht hij dan te zeggen. Doch zij had hem steeds met haar oud stemmetje bedreigd:

„Als ik ooit van je wegga, zal je me niet weer vinden. Ik zal wel ergens een plekje zoeken, waar je me niet weer vinden kan”.

Toen hij dien ochtend opstond, dacht hij er geen oogenblik over om vuur aan te maken, of koffie te malen en brood te snijden zooals zijn gewoonte was, maar alleen om er over te piekeren waar hij haar moest zoeken en hoe hij haar kon overreden om mee terug te gaan. Kort geleden had hij zijn eenig paard van de hand gedaan, omdat hij het te lastig vond en omdat hij het eigenlijk niet noodig had. Nadat hij zich had gekleed, nam hij zijn ouden, slappen hoed van de plank, greep met een nieuwen glans van belangstelling en vastberadenheid in de oogen zijn zwarten haakstok die achter de deur stond, waar hij hem steeds had neergezet, en ging met vluggen tred op weg om navraag te doen bij de bureu. Met zijn oude schoenen stampte hij hard in het stof; en zijn peperen-zout-kleurig haar, dat inmiddels lang gegroeid was, vormde een franje of heiligenschijn om zijn hoofd als de wind het opblies. Zijn kort jasje wapperde onder het loopen en zijn gezicht en handen waren mager en bleek.

„Hallo, Henry! Waar ga jij vanmorgen zoo vroeg naar toe?” vroeg boer Dodge, die een lading tarwe naar de markt bracht en hem op den weg ontmoette. Hij had den ouden landbouwer in geen maanden gezien, niet sinds den dood van diens vrouw en verbaasde zich, dat hij hem nu zoo opgewekt zag loopen.

„Heb je Phebe soms ergens gezien?” vroeg de oude man, vreemd opkijkend.

„Phebe wie?” vroeg boer Dodge, die niet zoo dadelijk aan Henry's vrouw dacht bij dien naam.

„Mijn vrouw Phebe, natuurlijk. Naar wie dacht je dan, dat ik zou vragen?” Hij keek van onder zijn zware grijze wenkbrauwen met aandoenlijke gespannenheid in zijn blik omhoog.

„Neen, maar, Henry, je maakt toch geen grapje, wel?” zei de nuchtere Dodge, een dikke vent met een glad, hard, rood gezicht. „Je kunt je vrouw toch niet bedoelen. Die is toch dood”.

„Dood! Onzin!” antwoordde de oude Reifsneider. „Vanmorgen vroeg, toen ik nog sliep, is ze van me weggehoopen. Ze stond altijd op om vuur aan te leggen, maar nu is ze weg. Wij hadden gisterenavond een kleine kibbelarij en ik denk, dat het daarom is. Maar ik zal haar wel weer weten te vinden. Ze is naar Matilda Race gegaan, daar zal ze zeker zijn.”

Hij liep vlug verder, terwijl de verbaasde Dodge hem achterna keek.

„Ik laat me hangen!” zei deze overluid toen hij alleen was. „Hij is stapelgek. Die arme ouwe kerel heeft daar net zoo lang alleen gewoond, tot hij er gek van is geworden. Ik zal er de politie van in kennis moeten stellen”. En hij klapte luidruchtig met zijn zweep. „Hort!” riep hij en reed weg.

Reifsneider ontmoette niemand anders in die dun-bevolkte streek tot hij op drie mijl afstand het gekalkte hek bereikte van het huis van Matilda Race en haar man. Hij was onderpasten in zijn waanvoorstelling, nam hij daar deze niet. Zijn vrouw, die Matilda goed had gekend, moest daar zijn.

Hij maakte het hekje open, dat toegang gaf tot het paadje en liep met zware stappen naar de deur.

„Hé, Mr. Reifsneider”, riep de oude Matilda uit, een dikke vrouw, die de deur opendeed, toen hij klopte. „wat brengt u hier vanmorgen?”

„Is Phebe hier?” vroeg hij haastig.

„Phebe wie? Welke Phebe?” vroeg Mrs. Race, verbaasd door die plotselinge energie, die uit hem sprak.

„Nou, mijn Phebe, natuurlijk. Mijn vrouw Phebe. Wie zoudt u anders denken? Is ze niet hier?”

„Wel allemachtig!” riep Mrs. Race uit en haar mond viel open. „Jij, arme man! Dus is 't je nu heelemaal in je hoofd geslagen. Kom dadelijk binnen en ga hier zitten, dan zal ik een kop koffie voor je zetten. Natuurlijk is je vrouw niet hier; maar kom binnen en ga hier zitten. Ik zal haar over een tijdje wel voor je vinden. Ik weet waar ze is”.

De oogen van den ouden boer werden rustiger en hij trad binnen. Hij was zoo bleek en mager, zoo dun en patriarchaal, dat hij al Mrs. Race's sympathie opwekte toen hij zijn hoed afnam en zachtjes en stil op zijn knie legde.

„Gisteravond hebben we een beetje ruzie gehad en nu is ze weggegaan”, zei hij uit eigen beweging.

„Och! och!” zuchtte Mrs. Race, terwijl ze naar de keuken liep; er was immers niemand, dien ze deelgenoot kon maken van haar verbazing. „De arme man! Nu moet er toch iemand zijn, die voor hem zorgt. We kunnen hem toch zoo maar niet laten rondzwerven om naar zijn doode vrouw te zoeken. Het is vreeselijk!”

Zij zette een potje koffie voor hem en bracht hem wat van haar versch-gebakken brood en pas gekarnde boter. Ze gaf hem de lekkerste jam, die ze in huis had en kookte een paar eieren, terwijl ze inmiddels stond te liegen alsof 't gedrukt was.

„Blijf nou rustig hier, Oom Henry, tot Jake thuis komt en dan zal ik hem uitsturen om Phebe te zoeken. Ik denk voor het naast, dat ze naar Swinnerton is gegaan met een paar vriendinnen. Hoe dan ook, wij zullen haar wel vinden. Drink nu maar die koffie en eet dat brood. U zult wel moe zijn. U hebt al een heele wandeling achter den rug vanmorgen”. Haar bedoeling was, dat ze met Jake, haar man, kon overleggen en misschien de autoriteiten kon waarschuwen.

Ze liep ijverig heen en weer, onderwijl peinzend over de wisselvalligheden des levens, terwijl de oude Reifsneider met zijn witte vingers op den rand van zijn hoed zat te trommelen en daarna gedachteloos at van wat zij voor hem had klaargezet. Zijn gedachten waren bij zijn vrouw en nu zij niet hier was en niet voor den dag kwam, dwaalden zij onbewust af naar een familie, die Murray heette en die mijlen ver in de tegenovergestelde richting woonde. Na een poosje besloot hij niet op Jake Race te wachten om zijn vrouw te zoeken, maar zelf naar haar op zoek te gaan. Hij moest verder en hij zou er bij haar op aandringen om terug te komen.

„Komaan, ik ga maar door”, zei hij opstaande en afwerend om zich heen kijkend. „Ze is ten slotte zeker toch maar niet hier gekomen. Ik denk, dat ze naar de Murray's is gegaan. Ik zal maar niet langer wachten, Mrs. Race. Er ligt thuis nog een massa werk te wachten”. En hoezeer zij ook protesteerde, weg was hij, weer den stoffigen weg op in de warme lentezon, hard met zijn stok op den grond tikkend bij iedereen stap.

Het was twee uren later, dat die bleeke mannengestalte in de deur van Murray's woning verscheen, stoffig, bezweet, opgewonden. Hij had vijf mijlen vergelopen en het was het midden van den dag. Een verbaasde man en vrouw van zestig jaar hoorden zijn vreemdsoortige vraag en begrepen, dat hij krankzinnig was geworden. Zij noodigden hem uit om te blijven eten met de bedoeling later de autoriteiten op de hoogte te brengen en te zien, wat er gedaan moest worden; maar, ofschoon hij een kleinigheid mee-at, bleef hij niet lang en ging weer op stap naar een andere afgelegen boerderij, daar zijn waan, dat hij heel veel te doen had en dat hij noodzakelijk Phebe moest zoeken, hem voortdreef. Zoo ging het dien dag en den volgenden en den daarop volgenden, doordat hij zijn onderzoekstochten steeds verder uitstreckte.

De wijze waarop iemand in een dergelijke omgeving den naam krijgt van een zonderling te zijn, zijn gedragingen vreemdsoortig, maar onschuldig, is vaak onnaspeurlijk en pathetisch. Zooals gezegd zag deze dag Reifsneider aan vele deuren, opgewonden zijn onnatuurlijke vraag stellend, een lang spoor van verbazing, sympathie en medelijden achter zich latend. Ofschoon men de autoriteiten had verwittigd — nie-

mand minder dan den provincialen sheriff zelf — vonden deze het niet noodig hem in bewaring te stellen; want zij, die den ouden Henry kenden en ernstig hadden nagedacht over den toestand van het provinciale krankzinnigengesticht, een gebouw, dat ten gevolge van de armoede der gemeenschap, in een ellendigen toestand verkeerde en in een allertreurigste omgeving lag, hadden besloten hem vrij te laten rondloopen; want — hoe vreemd het ook klinke — het onderzoek wees uit, dat hij 's avonds rustig naar zijn eenzame woning terugkeerde en daar moederziel alleen tot den volgenden ochtend bleef liggen piekeren. Niemand kon het overzicht verkrijgen een mageren, hopenden en zoekenden ouden man op te sluiten, een man met grijzend haar, die niet anders deed dan vriendelijk onschuldige vragen stellen; bovenal iemand, die in vroeger tijden steeds bekend was geweest om zijn goedge hulpvaardigheid en betrouwbaarheid. Juist zij, die hem het best kenden, waren er het sterkst voor, dat men hem vrij moest laten rondzwerven.

(Slot volgt)

CACTUSSEN ALS KAMER-PLANTEN

DOOR G. D. DUURSMA

INLEIDING

ZOU er wel één liefhebberij zijn, welke de laatste jaren meer populair is geweest dan de cactusliefhebberij? Of men op het platteland komt of in de steden, overal ziet men cactussen en daarmee vereenzelvigde succulenten op de vensterbanken staan. Schier elke bloemenwinkel etaleert cactussen voor de ramen, op alle markten en veilingen zijn ze te koop. Gelukkig verschijnsel! Want wij beschouwen cactussen en andere succulenten als de meest dankbare kamerplanten. De bloemenvriend die aan de cactussen zijn hart heeft verpand, zal dit oogeblikkelijk met ons instemmen. ☼ Er zijn echter ook andere bloemenliefhebbers, die wel is waar eenige cactussen in de kamer kweken, omdat zulks nu eenmaal algemeen gebruik is. Zij willen dus aan de „mode” meedoen. Maar vraagt men hun, of ze nu werkelijk bevrediging vinden bij hun doornige plantjes, dan luidt het antwoord vaak min of meer ontkennend. ☼ Het is juist voor de laatste categorie, dat wij in „Buiten” eenige opstellen willen wijden aan het gebruik van cactussen als kamerplanten. ☼ Wij merkten reeds op, dat wij de cactussen beschouwen als de dankbaarste kamerplanten. Dankbaar, omdat ze zoo gemakkelijk te kweken zijn, dankbaar, omdat ze den bloemenliefhebber zoo volkomen kunnen bevredigen. Maar dan moet men eenigermate met de bijzondere karaktereigenschappen dezer planten bekend zijn. ☼ Op tentoonstellingen ziet men soms rijk gesorteerde groepen van imponeerende planten, of men is wel eens in het subtropische Middellandsche Zeegebied geweest, waar enkele soorten in reuzenexemplaren verwilderd worden aangetroffen, of men heeft ze daar, b.v. in den botanischen tuin te Monaco, als bizarre gestalten tussehen palmen aangeplant kunnen bewonderen. Ook in de botanische tuinen onzer universiteiten kan men uitgebreide collecties van oude, groote planten aantreffen. ☼ Maar voor het kweken in de kamer heeft dat alles geen waarde. Willen wij cactussen als kamerplanten kweken, en willen wij daarin ten volle bevrediging vinden, dan moeten wij een doelbewuste keuze doen uit den enormen soortenrijkdom. Want de verscheidenheid is bij de cactussen verbaasend groot, men kan het aantal cactussoorten, zooals ze in het wild voorkomen, gevoelig op 2000 stellen, het aantal variëteiten en kruisingen, door kwekers in het leven geroepen, is minstens even zoo groot. Rekent men daarbij nog de andere succulenten, dan is het totale aantal niet ver beneden de tienduizend! Voor den leek is het ondoenlijk uit deze geweldige massa een kleine keuze te doen van voor de kamer geschikte planten. De handelaar, die cactussen aan de markt brengt, bekommert zich evenmin om een geschikte soortenkeuze. En de bloemenvriend, die cactussen koopt omdat het nu eenmaal „mode” is, geeft er zich ook weinig of geen reken-schap van, of het door hem gekochte waarde heeft als kamerplant. ☼ 't Is daarom wel van belang enkele aanwijzingen te geven, waarop men bij het aanschaffen van cactussen voor de kamer behoort te letten. Vóór alles moet men soorten kiezen welke in de gewone huiskamer gemakkelijk groeien, althans geen hoogere eischen stellen dan de meeste gewone kamerplanten. Men koope derhalve geen soorten, welke in de warme kas thuis behooren, al zijn ze nog zoo mooi. Dit zou toch maar op teleurstelling uitloopen. (Slot op bladz. 593)

EEN MEISJE UIT HET SPREEWALD IN BRUIDSCOSTUUM

Kleederdrachten en volkstypen in Duitschland

DOOR DR. AUGUSTA VON OERTZEN ¹⁾

WIE de Duitse landen doortrekt, ziet voor de bontgekleurde coulissen, die gevormd worden door de steeds wisselende landschaps- en stedenbeelden, overall merkwaardige volkstypen en veelkleurige kleederdrachten, wier bijzondere verschijning hem niet minder boeit, dan de machtige domkerken en romantische burchten, de overoude steden en prachtige sloten, die tezamen Duitschland zulk een rijkdom van bezienswaardigheden geven. ☒ Wie oogen heeft voor physionomie, ziet zich tot zijn verbazing geplaatst tegenover een veelheid van typen en kleederdrachten, welke stammen uit het bonte volkencomplex, dat met het begrip „Duitschland” te omvatten is. ☒ Er waren tijden, waarin de individualiteit van hoofd en gestalte bewust onderstreept werd, waarin elk eigen type zijn eigen kleeding droeg, waarin elke volksstam niet alleen „zijn” gezicht, maar ook „zijn” costume bezat. Toen vonden stad en land, jeugd en ouderdom, stand en beroep, hun uitdrukking in de kleeding, die aan een zekere wetmatigheid onderworpen was. Uit de steden, wier karakteristiek gelaat steeds meer afgeslepen wordt door de voortschrijdende „beschaving” en techniek, zijn die eigengereide figuren verdwenen, die hun bestaan putten uit een onmiddellijk in verbinding staan met de natuur. Alleen daar, waar de gebruiken van het boerenland nog standhouden, op het land, waar de mensch zelf den ploegstaart vasthoudt, zijn vee hoedt, zijn kool plant, in die dorpen, welke in bouw-

trant en levensstijl een eeuwenoude eigengeaardheid bewaard hebben, leeft heden nog de „dracht”, deze eigenaardige uitdrukking van persoonlijkheid, die identiek schijnt te zijn met den bodem die haar draagt. ☒ Verweerde, geharde gezichten ziet men in het Noorden, waar de wind den zilten geur der zee meedraagt, en diepe rimpeltjes groeft rondom scherpe oogen, gewend om tegen licht en wind in te kijken. Bijna in de leegte te leven: Oost-Duitschers, Wenden en Neder-Saksen, geteekend door de zware worsteling in eenzaamheid om den grond, waarop zij leven. Hoeveel opgewekter en gemakkelijker geeft zich het volk, naarmate men verder naar Midden- en Zuidmensen past niet kleur en vorm, die volksstammen aangebloed zwaarder schijnt. ☒ Welk een tegenstellingen tusschen de dracht van Noord-Duitsche menschen, die nauwelijks nog „levend” genoemd worden kan, en de costuums van Zuid-Duitsche stammen, die bont en kleurig een lieflijk landschap werk, dit alles past bij die farsch geteekende, nadenkelijke gezichten, zooals men ze in de Marschlanden van de Elbe, in

¹⁾ Dit artikel met illustraties ontleenden wij aan het boekje „Deutschland, Trachten und Gestalten”, gratis te bekomen uitgave van de Deutsche Reichsbahnzentrale (agentschap Parklaan 28, R’dam).

EEN OUDE VISSCHER VAN HELGOLAND

Friesland, Mecklenburg, aan den „Waterkant” aantreft. Zelden nog ontmoet men het kleed der vaderen en alleen wanneer een jong paar den band voor het leven gaat sluiten, worden kisten en kisten geopend om het te kleeden voor den feestdag. Als een onwaarschijnlijk vizioen ziet de vreemdeling een huwelijksdag op de Noordzee-eilanden; onder de witte schortplooiën ligt de donkere plooirok verborgen en het ernstige lijfje glanst onder kettingstrengen en gouden borstschilden. ☼ Wendenbloed stroomt in de aderen der Lausitzers en Spreewälders, ook hier domineert een op het pompeuze gerichte smaak; het lichaam der vrouw wordt bijna samengeperst onder de overdaad der kleeding: een machtige, omvangrijke rok, zwaardrukende muts, massieve goud- en paarlensieraden doen de Spreewälderin op een gevangene in haar costume gelijken. Ook in deze streken is het de bruid, in wie alle pracht zich verenigt: als een coulisse staat de sneeuwwitte kanten kraag achter het met een krans versierde hoofd, welker patroon zijn voortzetting vindt in den kanten doek, die den boezem omhult, samengehouden door een breeden band, die de smalle taille markeert; bonte bloemenpatronen verlevendigen den plooirok. ☼ Armer aan kleederdrachten is het overige gedeelte van Midden-Duitschland, de gezichten der bevolking van Thüringen en het Ertsgebergte zijn geteekend door harden arbeid; het bestaan is kleurloos en de kleeding heeft zich aangepast aan een leven dat weinig eischen toelaat. Hetzelfde geldt voor Oost-Duitschland; afgezien van de baardmuts, „Barthaube” — een breede, geplooid witte doek, gesloten onder de kin, waar hij in een punt eindigt —, die in haar originaliteit wel

eenig is, kleedt de Silezische zich onopvallend; zelfs de bruid is spaarzaam met stof en sieraden. Op den bodem der roode aarde, in Westfalen, groeit een sterk, gesloten geslacht, waarvan velen de geheimzinnige gave van het „tweede gezicht” hebben, die de bezitters in staat stelt bovennatuurlijke dingen te zien. Dit eigenaardige menschengeslacht, welks type zich voortzet tot in de vreemd gevormde vlakten van den Eifel, kleedt zich even schuw en terughoudend, als zijn natuur is. Een enge, zwarte kap omraamt het gezicht, over een donker jak valt breed, zwaar band, gouden sieraden zijn met spaarzaam overleg verdeeld. ☼ Wie West-Duitschland bereist, mag Schaumburg-Lippe niet overslaan. In het bekoorlijke voormalige residentiestadje Bückeburg kan hij, als het geluk hem gunstig gezind is, een gestalte ontmoeten, die in haar omvang aan het groteske grenst: het is de Bückeburgerin op de wandeling! De bandenmuts („Schleifenhaube”) heeft de breedte van de schouders, die door een geweldige hoeveelheid stof bereikt wordt; in breede plooiën valt een bontgebloemde mantel omhoog Nog bonter en rijker dan de stadsche vrouw kleedt zich die van het land; van de zwartglanzende cilindervormige muts ontwikkelt zich de kleurenpracht benedenwaarts over bontgestikte doeken en schorten tot den met breed fluweelen galon versierden, zwaar samengeregen rok; als een sokkel staat een hemd met dikken geplooiden halskraag onder het nauwelijks nog zichtbare gezicht, dat door twee groote gouden kogels geflankeerd is. Ook de handen zijn verhuuld. „Perlhandschen” (parelgrijze handschoenen) omsluiten deze; het geheel lijkt een star afgodenbeeld.

(Slot volgt)

HUXLEY, de bekende Engelsche natuurvorscher en medewerker van Darwin, poneerde eens de merkwaardige stelling, dat Engeland zijn krachtig, gezond menschen slag dankte aan de ongetrouwde oude dames en hij bewees deze eigenaardige these op niet minder verrassende wijze: „De Engelschman is zoo gezond door zijn dagelijksch en ruim gebruik van voortreffelijk rundvleesch; de runderen welke deze uitstekende kwaliteit vleesch opleveren, gedijen het best door roode klaver, een

plant die, om bestoven te worden, het bezoek van hommels noodig heeft. De veldmuizen echter vinden helaas de hommels een niet te evenaren delicatessen en verorberen ze

du s in grooten getale. Maar wie is de grootste vijand van de muis? De kat. En bij wie floreert de kat het best, zoodat ze steeds in grooten getale muizenverdelgende nakomelingen krijgt? Bij de ongetrouwde oude dames. Aan hen dankt Engeland dus zijn gezond, krachtig menschen slag.”

KLEEDERDRACHTEN IN DUITSCHLAND. PAASCHZINGEN, EEN GEBRUIK DER EVANGELISCHE WENDEN

De zwerftocht der Salzburger bannelingen naar Holland

DOOR MATTY VIGELIUS

AN de kathedraal van Chartres prijkt een groep van veertien Deugden. Een van haar is Libertas, de Vrijheid. Zij verzinnelijkt het noodzakelijk attribuut van de cultuur, die zonder haar zich niet ontplooiën kan. Deze vrijheid is een der kostbaarste cultuurgoederen, die Nederland door de eeuwen heen bezeten heeft en die het ook telkens en telkens weer de grenzen deed openstellen voor hen, die in het eigen land verdrukt werden, zonder hierbij ooit aan de mogelijkheid van moeilijke verwickelingen te denken. Holland en Zwitserland bezitten op het punt van gastvrijheid voor vervolgd en een oude traditie, die niet nagelaten heeft op de cultuur in deze beide landen een humanitaire invloed uit te oefenen. Het is dit jaar twee eeuwen geleden, dat een groote groep vervolgd uit Salzburg, zich de gastvrije ontvangst van Portugeesche Joden en Hugenoten herinnerend, den weg naar Holland insloeg om zich ten slotte neer te laten in Cadzand in Zeeuwsch-Vlaanderen. De geschiedenis dezer „Evangelische Bannelingen, dewelke de Goddelijke Voorsienigheid na veele doorgestaane Verdrukkingen, uyt het Aarts-Bisdom van Salzburg geleydt heeft in een Landt, vloeyende van Melk en Honing der Euangelische Waarheeden” werd nog dat jaar opgeteekend in een klein boekske en bovendien werd er een gedenkpenning geslagen, die zoodat de vervolgingen der Salzburger in hun eigen land, als hun langen zwerftocht en hun veilige aankomst in het land van belofte in beeld bracht. Want in de penning, zeer nauw samen gevouwen, bevindt zich een plaat, die, uitgeslagen, in zeventien medaillons ons de wederwaardigheden der bannelingen verhaalt (zie de afb. op blz. 589) Destijds moet deze massale uittocht beroering gewekt hebben van een kleine laat in het tweede kwart der achttiende eeuw, in die verlichte tijden, waarin de gedachten van Descartes, Spinoza, Leibnitz en Locke voortleefden, het antagonisme tusschen de Katholiken en de aanhangers van Luther tot zulke vervolgingen kon leiden, zoodat onderdanen der Habsburgers gedwongen werden weg te trekken naar streken, waar meer

AVONDMAALSCOSTUUM UIT SITTENSEN (OMSTREKEN VAN BREMEN EN HAMBURG)

geloofsvrijheid bestond. ☞ Wellicht was er geen streek, die zich zoo zeer eigende om de leer van Luther te aanvaarden, als juist het aartsbisdom Salzburg, waar de naklanken van de predikatiën van Johannes Hus en Hiëronimus van Praag nog niet geheel verstomd waren en Luther zelf vele persoonlijke vrienden had gehad, die gaarne naar zijn leer in Wittenberg geluisterd hadden. Reeds omstreeks 1527 hadden de eerste vervolgingen plaats in de landstreken van Salzburg, die aan enkele martelaren het leven kostten. We vinden er een primitieve afbeelding van op een der medaillons, dat als opschrift draagt: „Siglung der Wahrheit” en een afbeelding brengt van de terechtstelling van den monnik George Schärer, wien op 13 April 1528 „het hoofd voor de voeten gelegd werd”. „Want schoon men hem veroordeelt hadde, dat hij als een soogenaamde ketter, van 't gelijken levendig verbrandt soude worden; wierdt hij egter nog in so verre verbeeden, dat men hem ten sweerde veroordeelde. Aanmerkenswaardig is het; dat na syn doot aan 't ontzield Lichaam, gelijk hy selve gepropheteert hadde, ten getuygenisse van syn onschuld, een Wonderwerk gebeurde, vermits zich het selve om- en op den rug keerde, en soo wel de Handen als Voeten kruyselings over malkander sloeg, daarover alle de aanwezende verbaast wierden en het daartoe bragten, dat het lichaam, 't geene verbrandt soude worden, begraven wierdt”. ☞ We zullen echter de plaatjes meer systematisch te beschouwen hebben. Zoo vinden we op het middelste van de bovenste rij een afbeelding van den Goeden Herder met het opschrift uit den tekst van Johannes: „Ich habe noch andere Schafe.” Links hiervan vinden we een voorstelling, getiteld: „Aus dem Diensthause”, welke dus een verband legt tusschen den uittocht der Salzburgers en dien der Joden uit Egypte. Rechts: „Der Herr hat seinen Engeln befohlen über”, een gebrekkige afkorting van den tekst: „de Heer heeft zijne Engelen bevolen over U te waken”. ☞ Bij de tweede groep van drie medaillons komen we aan den daadwerkelijken strijd tusschen het Katholicisme en de Hervorming. Het meest linksche draagt tot titel „Offenbarung der Wahrheit”. Het is niet zeer duidelijk of hier een voorstelling wordt gegeven van Luther bezig met de Bijbelvertaling, of dat we in deze monniksfiguur Urbanus Regius moeten zien, den Carmelieter monnik, die vanwege het verkondigen van de nieuwe leer uit Augsburg verdreven werd en zich daarna naar Salzburg begaf „en aldaar door syn Leeren en Prediken groote nuttigheit toebragt”. ☞ Het volgende prentje toont ons eenige boeren, die aan den kerkvorst, vermoedelijk den Aartsbisschop van Salzburg, een smeekschrift overreiken. Het medaillon draagt tot opschrift een herinnering aan het H. Avondmaal „Trinket alle daraus”. Over het daarop volgende prentje, de terechtstelling van Schärer, spraken we reeds. ☞ We komen nu aan de middelste rij van vijf medaillons welke zijn gewijd aan de moeilijkheden, die de Lutheranen in het Aartsbisshoopdom te verduren hadden. Zoo vaardigde Wolfgang Theodor, aartsbisschop van Salzburg, in 1588 een edikt tegen hen uit. En dat terwijl tien jaar later de Fransche koning Henri V aan de Calvinisten het edikt van Nantes schenken zou, dat dezen juist een ruime mate van geloofsvrijheid toestond. ☞ De vervolgingen in Salzburg hadden tot resultaat dat uiterlijk wel de katholieke godsdienst beleden werd, doch heimelijk de aanhangers van Luther, onder wie zich vele rijke ingezetenen bevonden, 's nachts hun eerediensten hielden. „Maar soo haast sy wegens de Euangelische Leere verdacht wierden, moesten zij 't Landt ruymen”. Waar men kon, trachtte men dan den vluchtelingen den voet dwars te zetten door hun kinderen achter te houden, die dan natuurlijk verder katholiek werden opgevoed. Hoewel onder een enkelen kerkvorst de vervolgingen minder zwaar op de bevol-

king drukten, gingen deze toch door tot omstreeks 1732, toen de Lutheranen, het gesar en de verdrukking moede, een veiliger woonstee zochten. Want in Salzburg waren zij nooit veilig. Te allen tijde hingen hun huiszoekingen boven het hoofd, waarbij het zeer ruw toeging en kisten en kasten opengeslagen werden. Vond men dan bijbels of protestantsch-godsdienstige boeken, dan werden deze openlijk verbrand en de eigenaars, wanneer zij bleven weigeren zich te bekeeren, ten slotte verbannen. Hierop slaan wel de medaillons 8 en 9 met de opschriften: „Vater und Mutter verlassen mich” en „Zehle meine Flucht”, waarop een vluchtende boer zendbrieven overbrengt, die de verdrukten in andere plaatsen moeten sterken. Op plaatje 10 zien we duidelijk zoo'n nachtelijke bijeenkomst afgebeeld, die bij kaarslicht wordt gehouden. Er wordt uit de Schrift voorgelezen en de geloovigen, in wie wij dus „vele rijke Families” moeten zien, houden de handen ootmoedig gevouwen. De verboden bijeenkomst wordt blijkbaar op een zolder gehouden en de geloovigen schijnen niet veel waarde te hechten aan comfort, want banken of zitplaatsen zijn er voor hen niet. Ten slotte het plaatje, dat het verbranden der heilige boeken voorstelt, met het opschrift: „Verbrander brand im Herzen!” — Een van de vreeselijkste kwellingen dier dagen was wel het in-het-blok-sluiten, waarvan het prentje, met het opschrift: „Gedencket unsere Banden” een afbeelding geeft. Door de gedwongen houding in het blok zwollen de voeten op en schaafde het vel, terwijl de bloedsomloop gestremd werd. Zwarte ketenen beletten bovendien iedere lichaamsbeweging. Op den duur werd zulk een gedwongen houding natuurlijk een foltering, waartegen niemand bestand bleef. Velen werden dan ook ziek en bij niet weinigen eindigde deze geraffineerde foltering met den dood, daar men haar soms dagenlang, ja wel eens een week

KLEEDERDRACHTEN EN VOLKSTYPEN IN DUITSCHLAND. DE GROSS-BÄUERIN. EEN KARAKTERISTIEK VROUWENTYPE UIT WESTFALEN

liet duren. ☒ Daar vele der goed-gesitueerden den nieuwen godsdienst aanhingen, lag het voor de hand, dat ook hun dienstboden, — toen veel meer dan thans leden van het gezin — Evangelisch werden. In het jaar 1731 werd door een zeer groot aantal inwoners van Salzburg in het openbaar belijdenis afgelegd van hun Evangelisch-Luthersch geloof en lieten dezen dit feit bij de gerechtshoven aanteekenen, in de veronderstelling, dat wij dan konden rekenen op de „verscheyde Concessien, Privilegien, Accoorden en plechtige Tractaaten”, die eertijds den Protestanten waren toegezegd. „Dog alle deze Vertoogen wierden met doove ooren aangehoort”.

☒ Bij de scherpere maatregelen, die omstreeks 1730 tegen de Lutheranen genomen werden, behoorden de „euangelische Dienstboden en andere ongegoede Saltzburgers” tot de eerste slachtoffers. Ze werden allerminst zachtmoedig behandeld, want: „alvoorens zy daarop verdacht waren, (werden zij) met geweld van Soldaaten in de strengste koude, onder veele slaagen, en andere harde behandelingen en versmaadingen, gelijk als het Vee uytgedreeven, en haar niet eens so veel tydt vergunt, om haare kleederen te haalen, van de haare afscheidt te gaan nemen, en zich met reysgeldt tot haar ballingschap te voorsien; want de Soldaaten lichtten haar uyt de huysen en bedden, als meede van 't veldt; van de straat, en bonden haar paar aan paar aan malkander en joegen haar dus uyt den Lande.

Ja, men heeft haar ook langer dan vier weken, sonder vaste plaats in de grootste koude en veel sneeuw omgeleydt, niet tegenstaande zy gebrek van kleederen, linnen en noodig onderhoudt hadden”. ☒ Spoedig reeds werden deze verdrevenen door nieuwe ballingen gevolgd, die in eidelooze colonnes over de wegen trokken, doch bijna in alle plaatsen waar zij doorkwamen liefderijk opgenomen en verpleegd werden. Het dertiende plaatje toont ons den langen stoet onder het opschrift: „Zeige uns deine Wege”, terwijl het volgende zulk een gastvrij onthaal, 't zij in Kauffbeuren, of wellicht te Memmingen of Hauszstetten te zien geeft. Door laatstgenoemde plaats trokken de ballingen in een groote colonne op 18 Mei 1732. De bevolking van het stadje haastte zich den ongelukkigen spijs en drank te brengen, zooals ook haast steeds in andere plaatsen geschiedde. Toch kwam het ook een enkele maal wel voor, dat de doortocht door een bepaalde landstreek geweigerd werd en de stakkers, die toch reeds zulk een lange reis voor den boeg hadden, gedwongen werden een grooten omweg te maken! ☒ Aan de protestantsche bewoners van deze over het algemeen katholieke streken schonk het zien van de verdreven Saltzburgers dan telkens weer groote ontroering, waarbij veel tranen van aandoening vergoten werden.

Imposant was het zingen der ongelukkigen, waaruit hun vaste overtuiging op uiteindelijke redding sprak.

Onder het voorbijtrekken zongen zij hun geestelijke liederen, waaronder: „Een vaste burcht is onze God” en „Wie slechts den goeden God laat zorgen” tot de meest geliefde behoorden. Doch ook: „Ik ben een arme Exulant”, een gedicht van een uitgewekene, behoorde tot de populaire gezangen, die op de lange dagmarschen weerklonken. ☒ Met zulk een langen stoet, waaronder zich vrouwen, kinderen, zieken en gebrekkigen bevonden, kon men natuurlijk slechts langzaam verder komen. Ooggetuigen vertellen ons van de voorname karaktereigenschappen, die de zwervers aan den dag legden en waarvoor ten slotte ook de tegenstanders respect kregen. Hun nederigheid, verdraagzaamheid, dankbaarheid en Godsvertrouwen werden overal ten voorbeeld gesteld. ☒ Zeer plechtig werden de bannelingen te Augsburg ontvangen.

Op het groote evangelische „Opkerkerhof” werden zij samengebracht om naar de predikatiën van een drietal leeraren te hooren, die hun vervolgens nog een geloofsbelijdenis afnamen.

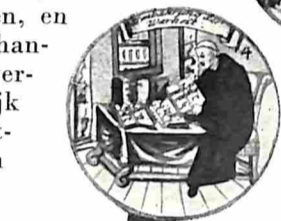
☒ Sanitaire overwegingen maakten echter, dat men het niet gewenscht oordeelde de vluchtelingen in de stad zelve onder te brengen. Daarom verschaften men hun onderdak in de naaste omgeving, vooral op het Schietpleyn werden velen gehuisvest.

„Voor de geene, die op het Schietpleyn gelogert waren, hebben de Heeren Geestelijke van de Augsburgsche Confessie, op het pleyn der

Handtboogschutters in de tegenwoordigheid van en onbeschrijflijke

Meenigte van Volk, soo wel Luthersche als Roomschesinde, meermaals stichtelijke Sermoenen, op haaren toestandt betrekkelijk gedaan en voor de selven een Euangelischen Text uyt den

H. Bijbel verklaart”. ☒ Dit transport Saltzburgers toefde ongeveer zes weken in het gastvrije Augsburg, en werd in dien tijd nog herhaaldelijk versterkt door nieuwe groepen bannelingen. En telkens werden ook de nieuw aangekomenen weer met liefde opgenomen. In Nördlingen, waar zij in herbergen werden ingekwartierd, werd op bevel van de Overheid aan ieder een half pond vleesch, brood en drie stuivers per dag uitgereikt. Ook hier werd weer gecatechiseerd. Een collecte voor de bannelingen, onder de burgerij gehouden, leverde het voor die dagen niet onaanzienlijke bedrag van 771 florijnen op. Elders weer werd hun kleding geschonken: „dassen, mutsen, mouwen, hemden en diergelijken”. Natuurlijk ontstond er herhaaldelijk behoefte om onderweg het lijfgood te wasschen. Terstond kwamen dan hulpvaardige vrouwen aangelopen, die bereid waren de Saltzburgsche vrouwen te helpen en haar zeep en warm water te verschaffen. ☒ Niet alle bannelingen trok-

BOVEN- EN KEERZIJDE VAN DEN GEDENKPENNING, GESLAGEN NAAR AANLEIDING VAN DE VERVOLGINGEN DER SALZBURGER BANNELINGEN. IN HET MIDDEN (OPENGESLAGEN) DE PLAAT, WELKE ZICH IN DEN GEDENKPENNING BEVINDT

Foto van der Meulen

HET KASTEEL VAN EEN DER TIHAMA-GOUVERNEURS
GEBOUWD UIT ROZE BAKSTEEN, STAAT HET KASTEEL ALS EEN
VERDWAALD MIDDELEEUWSCH SPROOKJE MIDDEN IN DE KLEUR-
EN VORMLOOZE WOESTIJNVLAKTE

ken echter naar het Noord-Westen. De Pruisische koning bood hun zijn bescherming aan en nog in 1732 belandden daar vele duizenden vluchtelingen, die hun route door Saksen genomen hadden.

Het 16de en 17de plaatje geven een illustratie van de behouden aankomst der uitgebannen.

„De koning van Pruisen siende, dat dese syne nieuwe Onderdaanen, voor het koude en rouwe weer seer slegt gedekt en gekleedt waren, wierdt daar door bewoogen, soo wel aan Oude als Jonge uyt de Magazynen, voor meer dan ses hondert Floreynen aan Wolle Stoffen, en andere benoedigde Goederen, te laa-

ten geven. Behalve dien, wierden haar veele Boeken en Geldt vereert; daarmee zy reeden hadden van wonderlyk wel in haaren schik te zijn. Voorts werdt 'er verseekert, dat de Koning, beslooten heeft, ten voordeele van dese syne nieuwe Collonisten, in Pruisisch Lithauwen een nieuwe Stadt te bouwen, onder de benaaminge van Nieuw Saltzburg, als meede nog versheyde nieuwe Dorpen, die onder dese stadt sullen

behooren. Daar sullen ook, ten voordeele van de kranke en gebrekkelyke arme Saltzburgers, twee Gasthuysen daarbij gesticht worden, daarin zy al haar leven onderhoudt sullen vinden. Want dese Ballingen zyn den Koning seer aangenaam; niet alleen van wegens derselver vroomigheid, deugdzaamheit en oprecht leven; maar ook van wegens haare Arbeydzaamheit en kennis van den Landtbouw. Doch wat ons stellig het meest interesseert is de gastvrijheid, door de Heeren Staten Generaal der Vereenigde Nederlanden aan de Saltzburgers bewezen. Onder het transport, dat in Holland zijn heil kwam zoeken, bevonden zich voornamelijk bergwerkers uit Berchtolsgaden. Hun werd een woonplaats aangewezen te Cadzand in Zeeuwsch Vlaanderen, waar zij liefderijk werden opgenomen en de noodige predikanten en schoolmeesters te hunner beschikking gesteld werden. „Om deselve verder in haar eygen Taale te kunnen onderwysen, versorgen, en dese op kosten van 't gemeene Landt met een bequaame

Jaarlijksche Wedde voorsien. In een tiental bepalingen zeggen dan de Hoog Mogende Heeren den bannelingen alle mogelijke hulp toe: huisvesting, voeding, arbeid, vrijheid van belasting en ten slotte, dat: „de oude, kranke, kinderen en onvermoogende sullen op deselve wyse als de Inboorlingen, met alle vereyschte nootdrufft op het beste versorgt (zullen) worden”. Het stuk eindigt met een lofzang op de genadige Heeren zelf, die zich een overheid noemen, „als zy anders op andere Plaatsen niet souden hebben kunnen vinden”. Op den penning, die het jaartal 1733 draagt en het randschrift: „Hier vindt die Warheit Schuz und Ruh”, ziet men een geharnast ridder, de bundel licorenpijlen, zinnebeeld van eendracht, in de hand en een schild beschuttend houdend boven de hoofden van een aantal gevluchte boeren. Aan den onderkant ziet men een Hollandsche Maagd met schild en hoorn des overvloeds afgebeeld tegen een Zeeuwsch landschap, waar zoowel land als zee te zien is. Het randschrift sluit bij dat aan den bovenkant aan met de woorden: „Dort schickt der Himmel Seegen zu”. Ten slotte leest men nog de half uitgewischte woorden op den onderkant der penning: „Avenahm der Salz. Emigt in den Ver. Niederl.”

„ARABIA FELIX”

DOOR D. VAN DER MEULEN

II

IEDERE vreemdeling die Jemen wil bezoeken gaat naar het

voorportaal van dat Rijk, het kleine havenstadje Hodeida. Daar wordt hij bijna steeds met Oostersche gastvrijheid ontvangen en daar begint voor hem dan het wachten. Intuschen worden de gewoonlijk langdurige onderhandelingen gevoerd over de vergunning of weigering om het land binnen te gaan. Een groot wantrouwen heerscht tegen den Westerschen vreemdeling en dan vooral tegen de onderdanen van die impe-

rialistische Rijken die streven naar uitbreiding van hun invloed-sfeer langs de kusten van de Roode Zee. De Regeerders van Jemen hebben slechte ervaringen opgedaan met de belangstelling van Engeland, Frankrijk en Italië. Aanbiedingen om wetenschappelijke en technische hulp te verleen, zelfs royale geschenken bleken met egoïstische bijbedoelingen gegeven te zijn. Nooit wordt de toegang tot het

Foto van der Meulen

EEN VAN DE EENZAME MILITAIRE POSTEN LANGS HET TRAJECT
HODEIDA-SAN'A

Foto van der Meulen

MARKTDAG IN EEN TIHAMA-DORP

binnenland echter kortweg geweigerd. Aan een ongewenschten gast wordt meedeeld dat het land arm en eentonig is en dat de vermoeienissen en de gevaren op den weg te vele zijn, dan dat men zijn dierbaar en waardevolle leven daaraan zou mogen blootstellen. Kort vóór mijn komst werd aan enkele Engelschen geantwoord dat ze in het binnenland op kameelen zouden moeten reizen en ze die kunst te Hodeida eerst zouden dienen te leeren. Langen tijd oefenden ze zich tot vermaak der bevolking in het kameelrijden, doch de vergunning om het binnenland in te gaan kwam nooit. Ook ik trof een wachtenden Engelschman te Hodeida aan, die daar al enkele maanden wachtte en die nog wachtte toen ik meer dan een maand later te Hodeida terug kwam. Hij voorspelde me niet veel goeds, maar hij wist ook niets van den koninklijken brief dien ik in mijn zak had en hij kon zich niet voorstellen dat het in sommige deelen van de wereld prettiger is om te behooren tot een kleine natie dan tot het machtige Albion. ☼ De vreemdeling die te Jemen voet aan wal zet, wordt „gast der Regeering” „Staatsgevangene” zou men ook kunnen zeggen. In het Regeeringsgastengebouw wordt men ondergebracht en daar bewaakt en bediend door soldaten van den Imaam. ☼ Hodeida is berucht heet en vochtig, en vuiler dan welke vuile Oostersche stad ook. Het plaatsje ligt vlak aan zee en in den tijd van de Zuiderstormen buldert nacht en dag de vochtige zeewind en beuken de golven er tegen de primitieve kade. De straten zijn publieke W.C.'s en de wind waait wolken verpoederde excrementen op van mensch en dier. Alles wordt met dit poeder bedekt en overal wordt men in 't begin gekweld door een weerszinwekkende lucht. Alles went echter, en al spoedig wordt de belangstelling gepakt door de bonte rassenmengeling in de benauwde, menschenvolle, overdekte bazaars van het stadje. Slaven, die eeuwenlang zijn ingevoerd uit den Soedan, Abessinië, Somaliland, hebben de bevolking van het kustgebied een donkere huidskleur gegeven. De mannen zijn groot en fors, met zwaar gespierde naakte bovenlijven, wanneer hun donkere huidskleur de menging met negerbloed verraadt. Ze zijn tenger en geelbruin wanneer ze onvermengd bleven. De kleeding is vol afwisseling in kleur en vorm. Iedere stam heeft zijn eigen model stroohoed voor mannen en voor vrouwen, er zijn er met breede afhangende randen en hooge kegelvormige bollen, en er zijn vrouwen die een miniatuur hoedje dragen met een bandje bevestigd op een hoek van den hoofddoek, poppenhoofddeksele die een belachelijken indruk maken. ☼ Hodeida heeft sedert de vernietiging van Mocha (Mocca) in een der vele oorlogen, geheel de plaats ingenomen van die

Foto van der Meulen

TEGEN DEN BERGRAND ISEENIGE PLANTENGROEI. EEN MERKWAARDIGE BLOEIENDE DWERGBOOM SAC (*ADENICUM OBESUM*). MET DEN ONS BEGELEIDENDEN SOLDAAT

uit de oudheid reeds bekende koffie-uitvoerhaven, en Hodeida is nu de poort waardoor de onovertroffen Jemen-koffie het land verlaat en alle invoerartikelen er binnenkomen. Vandaar de drukke bazaarstraten en de groote huizen, waar van beneden tot boven vrouwen bezig zijn met sorteeren en mannen met het verpakken van de koffie der fijnproevers. ☼ Tot groote verbazing van den wachtenden Engelschman komt den volgenden dag reeds een telegram van welkom en enkele dagen later de vergunning om te vertrekken zoodra ik dat wensch. De autoriteiten, die van den morgen tot den avond door be-

Foto van der Meulen

WAAR HET ROTSBERGTE BEGINT, MOET DE AUTO HET AFLEGGEN. BIJ WADI SAB'A WORDT HET ROTSPAD ZEER ZWAAR

zoeken hun nieuwsgierigheid bevredigd en mij den tijd gekort hebben, zorgen voor de noodige voorbereidingen. Die nemen niet veel tijd in beslag, omdat ik met slechts één bediende en een minimum aan bagage wil reizen. ☼ Het is daardoor mogelijk het eerste stuk door de beruchte Tihama, de gloeiend heete vlakke kustwoestijn, per auto af te leggen. In heel Jemen zijn, naar men zegt, 5 auto's. Een behoort aan Prins Mohammad, den Gouverneur van Hodeida. Het is een behoorlijke Chevrolet.

☼ Het is een behoorlijke Chevrolet. Dwaas volgepakt met bagage en vijf inzittenden vertrekken we in de morgenschemering van Hodeida, in dien prinselijken wagen. We rijden met een groote bocht noordwaarts om de mulle zandstuivingen te ontgaan. Als we hard doorrijden en geen pech hebben, kunnen we tegen den avond aan den voet van het gebergte zijn. Per kameel zou dat traject bijna een week vorderen en dan zou 's nachts gereisd moeten worden, daar het overdag voor mensch en dier te heet is. En 's nachts reizen zou beteekenen „blind” reizen en niets van land en volk zien. Gaarne aanvaard ik dan ook het risico van den auto-tocht. De chauffeur is ervaren en hoopt geluk te hebben bij het speuren naar een berijdbaar traject. We hebben voor geval van nood een groot blik water bij ons en verder is telefonisch ons vertrek gemeld aan de hoofden van de paar be-

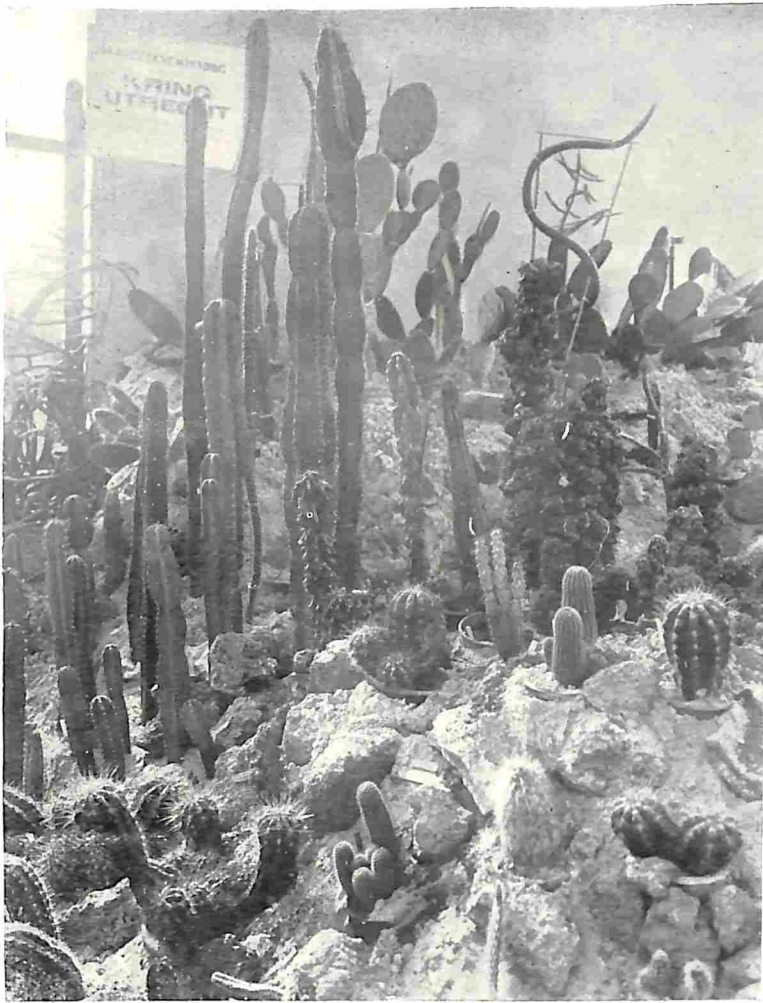
stuursposten langs den weg, met de opdracht ons te hulp te komen wanneer we na een dag niet passeeren zouden. Eerst planten en struiken die op zouten bodem leven kunnen. Na ongeveer een uur rijden keeren we ons recht naar het Oosten. Plantengroei houdt spoedig op, de brune kleibodem maakt plaats voor helwit zand of het fijne roodachtige poeder van löss-lagen. De hitte slaat ons in 't gezicht en prikt in de huid, zooals een felle vrieswind in Noordschen winter. De chauffeur en zijn helper slaan een doek om mond en neus, daarboven uit turen scherp de oogen door de trillende lucht boven de woestijn. De snelheid wordt zoo hoog mogelijk opgevoerd om niet in een verraderlijk mulle plek te blijven steken. Zoodra

de auto weg begint te zakken, wordt links en rechts gezocht naar vastere plekken. Lukt dat niet gauw, dan loopt de auto vast, we zwermen dan uit om een doortrekbare plaats te zoeken, en met vereende krachten wordt de auto daarheen geduwd. We passeeren enkele nederzettingen van bijna zwarte woestijnbewoners. Op het kale zand staan daar groepen kameeldoorn-boomen, die hun ijle schermkruin roerloos heffen in de grijze, van stof-bezwangerde woestijnlucht. Altijd is daar een put, de levensvoorwaarde der kleine nederzetting. We drinken daar en het koelwater van den motor wordt bijgevuld. Verder naar het Noorden zijn in de Tihama ook groote dorpen, ja steden van stroo-negerhutten, beschermd tegen altijd dreigende vijanden door middeleeuwsche kasteelen met hooge muren, torens en kanteelen. Op onze terugweg zullen we die zien. Nu komen we pas in 't gebied der baksteenengebouwen, daar waar de verste uitloopers van het gebergte de vlakke bereiken, waar de regenhoeveelheid grooter wordt, en waar de riviertjes uit het gebergte na regenval nog niet opgeslokt zijn door de Tihama. Hier ligt het stadje Badjil, dat we in den middag passeeren. Een militaire bezetting beschermt de bevolking, die dichter is in dit gebied, waar in den regentijd uitgestrekte velden met doera

en andere soorten negerkoren bezaaid worden. De bevolking loopt uit om ons aan te staren en de achter onze auto rennende jongens vormen een eerewacht door de nauwe kronkelstraatjes van Badjil. Op de hoogste randen der berguitloopers naast de stad liggen forten, dateerend uit den Turkschen tijd en met zware, verdragende kanonnen bewapend. Aan die kanonnen, die ook verder het land in vervoerd zijn, is te danken het bestaan van het beginstadium van een weg, zonder welken we het hooge rotsgebergte niet door zouden kunnen komen. Na Badjil komen we weldra aan de bergen, en welke bergen! Rotsgevaarten die als steile onbeklimbare wanden de Tihama scheiden van het eigenlijke Jemen. Tot meer dan 4000 M hoogte verheffen zich de toppen van dit woeste bergland. De wadi's zijn ravijnen met hooge, steile wanden. Onze auto geeft het nu gauw op, hoewel Wadi Sab'a nog genomen wordt.

haast onbegrijpelijke waaghalzerij. We zijn nu in het land van de burchten en rots-vestingen, het Jemen van den strijd, het „kerkhof van de Turken“.

(Wordt vervolgd)

CACTUSGROEP OP EEN TENTOONSTELLING

EEN MOOI GROEPJE CACTUSSEN VOOR DE KAMER

Cactussen als kamerplanten

(Slot van bladz. 585)

MEN behoort ook geen soorten te kiezen welke eerst een a a n m e r k e l i j k e grootte bereikt moeten hebben om mooi te zijn. Dit laten eveneens maar liever over aan hen, die daarvoor voldoende plaatsruimte hebben. ☼ Ten slotte moet de keuze zoodanig zijn, dat men voor het meerendeel planten krijgt, welke, bij goede behandeling, gemakkelijk in bloei komen. ☼ Bij menigeen zal de vraag opkomen: zijn er inderdaad cactussen, welke aan al deze gestelde eischen voldoen? Het antwoord mag in alle opzichten bevestigend luiden. Er zijn meer dan voldoende cactussoorten welke gemakkelijk groeien, niet te groot worden en daarbij dankbaar bloeien, zooals uit volgende artikelen zal blijken. Bij voorbaat geven wij nu reeds een foto van een kleine cactuscollectie, welke voor het kweken in de kamer geschikt is. Zooals men ziet, zijn het alle bolvormige soorten, welke de minste ruimte

innemen. Van zulke planten kan men in de gewone vensterbank wel een tiental soorten bergen. Men kiese daarvoor bij voorkeur een plaats op het Zuid-Oosten, Zuiden of Zuid-Westen, zoodat de planten een groot gedeelte van den dag door de zon beschenen kunnen worden. Al dadelijk kunnen wij daaraan toevoegen, dat de cactussen over het algemeen geen felle zonbestraling verlangen. Sommige soorten, zooals Phyllocactussen en Epiphyllums¹⁾, welke men in den volksmond als „bladcactussen“ aanduidt, kunnen zelfs in 't geheel geen felle zon verdragen. Deze zette men liefst voor een raam op het oosten, desnoods op het Zuid-Oosten of Westen.

Men kan dit gemakkelijk begrijpen, als men weet, dat deze „bladcactussen“ eigenlijk boschplanten zijn, welke in de tropische oerwouden thuis behooren, waar het geheele jaar door een gelijkmatige, vochtig-warme temperatuur heerscht en waar

1) Zie resp. het nr. van 1 April 1933 en van 25 December 1932.

een getemperd licht wordt aangetroffen. ☼ De andere cactussen groeien, op enkele uitzonderingen na, al evenmin onder de felste zonnestrallen. Vele soorten behooren thuis in de uitgestrekte grasvlakten, waar ze een groot gedeelte van den dag eenigermate beschaduwde staan. Vele soorten groeien in de schaduw van struikgewas, zooals uit de origineele foto's in het nummer van 26 November 1932 duidelijk kan blijken. Hiermede moeten wij dus in de kamer ook rekening houden. ☼ Een ander punt waaraan wij volle aandacht moeten schenken, is de aarde waarin wij de planten opkweken. Ten onrechte werd vroeger beweerd, dat de cactussen eigenlijk woestijnplanten zijn, welke het wel zonder aarde kunnen stellen en met steenen of gruis tevreden zijn. Niets is minder waar. Wij merken reeds op, dat de „bladcactussen” boschplanten zijn. Deze wortelen in de takholten en in de schorspleten der

boomen, waar zich in den loop der eeuwen een groote hoeveelheid humus van vergane bladeren heeft opgehoopt. Dit is al het beste bewijs, dat wij de Phyllocactussen en Epiphyllums geen dorre aarde mogen geven, doch dat ze behoefte hebben aan voedzamen humus. Direct kunnen wij hieraan wel toevoegen, dat deze „bladcactussen” ook nooit te droog mogen staan, doch steeds een matig vochtige potkluit verlangen. ☼ Wat de andere cactussen betreft, deze hebben evenzeer behoefte aan een voldoende voedzame grondsoort. Op de plaatsen waar de cactussen in het wild voorkomen, bestaat de bodem niet zelden uit klei of verweerde overblijfselen van vulcanische uitbarstingen, welke rijk is aan minerale bestanddeelen. ☼ Wij zorgen derhalve bij het kweken der cactussen in de kamer ook voor goede, voedzame aarde. De cactussen stellen in dit opzicht geen mindere eischen dan andere kamerplanten. Welke grondsoort men precies kiest voor het vullen der potten, komt er minder op aan, mits deze maar goed gezond en voedzaam is, d.w.z. vrij van schadelijke bestanddeelen en voldoende rijk aan plantenvoedsel. Wie buiten woont, heeft zich over de keuze van den grond in 't geheel niet bezorgd te maken. Is het verkrijgbaar, dan geven wij de voorkeur aan zuivere, volkomen verteerde bladaarde en gewone zwarte tuinaarde, van ieder de helft. Ten overvloede mengen wij er een weinig klei of löss doorheen; vooral dit laatste is door haar mineralenrijkdom een beste aanvulling. Om de aarde goed doorlatend te maken, vermengen wij deze steeds met een hoeveelheid rivier- of grintzand (zoogenaamd scherp zand of metselzand). ☼ Het doorlatend maken van de aarde is noodzakelijk, omdat de wortels der cactussen niet te lang nat mogen zijn; het gietwater moet vlug door de potkluit heen kunnen dringen, anders verzuurt de aarde en worden de wortels ziek, waardoor de plant gaat kwijnen. Om een vluggen waterafvoer te bevorderen, leggen wij ten overvloede op den bodem van den pot een scherfje over het gaatje heen, met den bollen kant naar boven. ☼ Wat het gieten betreft, ook hiertegen wordt veel gezondigd. Ten onrechte meent men, dat de cactussen, als „woestijnplan-

MODDER-IMPRESSIE

ten” weinig water noodig hebben. Wel is waar kunnen de meeste cactussen onder bepaalde omstandigheden lang op haar eigen sappen teren; het geheele plantenlichaam is er op ingericht om het vocht zoo lang mogelijk vast te houden en in den heeten, regenloozen tijd zoo zuinig mogelijk te verbruiken. Maar men moet niet vergeten, dat de cactussen in de huiskamer onder geheel andere omstandigheden moeten leven dan in de vrije natuur. ☼ In de vrije natuur maken de cactussen een zwaar wortelgestel; men heeft meermalen geconstateerd, dat de wortels wel tien meter van de plant verwijderd werden aangetroffen, zoodat voedsel en vocht over grooten afstand konden worden aangevoerd. In de huiskamer staan de planten in een beperkte potruimte, waarin de aarde door zon- en kachelwarmte spoedig uitdroogt, zoodat voor geregelde aanvulling van het vochtverlies moet worden gezorgd. In den

zomer, tijdens den groeitijd der planten, mag dan ook gerust elken dag water worden gegeven. Op heete dagen kan het zelfs noodig zijn de planten zoowel des morgens als des avonds te begieten. In den herfst geven wij geleidelijk minder water, b.v. eerst om den anderen dag, later twee maal per week, uitsluitend des voormiddags bij zonnig weer. Tegen den winter gieten wij slechts spaarzaam, want dan moeten de planten een rusttijd doormaken. Zoodra in het voorjaar de zonnewarmte grooter wordt en de groei weer een aanvang neemt, gaan we geleidelijk wat meer gieten, voorloopig alleen langs den rand van den pot, zoodat de plant zelf droog blijft. Om het kamerstof te verwijderen, hindert het niet de planten op zonnige dagen van het voorjaar tot den nazomer af en toe met wat lauw water af te spuiten. Ook mag men ze tijdens een mild voorjaarsbuitje wel eens buiten zetten om flink nat te regenen. ☼ Wat de potten betreft, deze mogen niet te klein zijn. Veelal koopt men de jonge plantjes in zooge-

naamde vingerhoedpotjes, maar deze zijn voor het verder opkweken ongeschikt. Men moet evenwel ook niet in het andere uiterste vervallen en de kleine plantjes direct in groote potten zetten. Over het algemeen kunnen bolcactussen zoolang in den ouden pot blijven staan, tot deze geheel vol geworteld is: de plant heeft dan ongeveer den omvang van den pot gekregen. Dan geven wij telkens een iets grooteren pot, tot volwassen planten tenslotte in gewone bloempotten komen te staan. Kleine planten worden derhalve minstens eens per jaar verpot. Grotere, volwassen planten mogen 2 of 3 jaren in denzelfden pot blijven. Ten overvloede mag men zulke planten gedurende den groeitijd eens per week wat bloemenmest geven (b.v. Pokon) teneinde het tekort aan plantenvoedsel aan te vullen.

DE BANDELOOZE RIJMER

Vrij zijn wil ik — en regeren.
Niet dienstbaar, zelfs niet tweede.
Want ik stel mij slechts tevreden
Met wat ik wensch en wat ik wil
Aan anderen te dicteeren,